

© Klaas Spronk

De beeldende hervertellingen van Bijbelverhalen

Met enige regelmaat kunnen we lezen in de pers over mensen die beweren dat ze een verschijning van Jezus hebben gehad. Men ziet hem en dan vooral zijn gezicht soms op de meest vreemde plaatsen. In de beschrijving die men geeft of op de bijgevoegde foto zien we dan vrijwel altijd het beeld van Jezus zoals we dat kennen uit de plaatjes in (westerse) kinderbijbels of van het grote beeld in Rio de Janeiro. Niemand weet hoe Jezus van Nazareth er in het echt heeft uitgezien. Waarschijnlijk anders dan wij ons hem voorstellen. Toen enkele jaren geleden in een documentaire van de BBC een afbeelding werd getoond van hoe de gemiddelde man er in die tijd en op die plaats uitzag en dat daarbij werd gesuggereerd dat Jezus er mogelijk ook zo uitgezien heeft (zie hiernaast), stak er een storm van protest op. Dat was namelijk heel anders dan het traditionele plaatje. Men is gehecht aan het vertrouwde beeld.

Iedereen heeft zijn of haar eigen beeld bij de Bijbelverhalen en de daarin beschreven personen. Dat beeld is natuurlijk in de eerste plaats gevormd door wat we lezen in de Bijbel zelf, maar het wordt voor een groot deel ook bepaald door de vele hervertellingen. Dat is onvermijdelijk, want de Bijbel is schaars met details. Mensen en plaatsen worden vrijwel nooit uitgebreid beschreven. Als vanzelf vullen we de lege plekken in. Dat gebeurt wanneer we voor ons zelf een beeld vormen van wat we lezen of horen. Daarbij worden we gestimuleerd en gestuurd door degenen die ons het verhaal doorgeven. Ongemerkt speelt ook onze eigen leefomgeving een rol. Dat is onvermijdelijk en zelfs noodzakelijk om de verhalen echt aan te laten spreken.

Binnen de wetenschappelijke exegese van de Bijbel wordt het ook steeds serieuzer genomen. Men concentreert zich niet alleen meer op de historische reconstructie van de beschreven plaatsen en gebeurtenissen. Er is ook toenemende aandacht voor de manier waarop in de loop van de tijd de teksten werden ontvangen en toegepast in woord en beeld. Dat gebeurt in Bijbelcommentaren (Blackwell Bible Commentaries), encyclopedieën (Encyclopaedia of the Bible and its Reception) en op heel veel websites (een hele mooie is www.bijbelencultuur.nl). In Nederland beschikken we sinds kort ook over een zeer uitgebreide en fraaie weergave van Bijbelse verhalen in kinderbijbels, catechisatieboekjes en prentenbijbels. Die hebben we te danken aan de verzamelwoede van de Kamper emeritus hoogleraar Oude Testament Cees Houtman. Eerder al was er de dissertatie van Willem van der Meiden, *'Zoo heerlijk eenvoudig'. Geschiedenis van de kinderbijbel in Nederland* (Hilversum 2009), volgens Houtman een 'vlot geschreven, maar onvolkomen en onbetrouwbaar boek'. Hoe dit ook zij, de manier waarop Houtman zijn eigen verzameling presenteert is in ieder geval zeer gedegen.

Bril

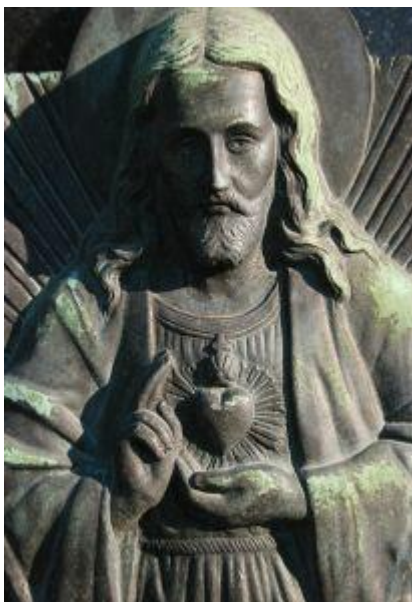
Voor de gemiddelde lezer is het vooral boeiend om te zien hoe verschillend er in de loop der tijden tegen de Bijbelverhalen is aangekeken. Dat geeft te denken. Het blijkt dat elke tijd zijn eigen normen en waarden heeft en dat die van grote invloed blijken te zijn voor de manier waarop men tegen de Bijbel aankijkt en vooral ook voor welke wijze lessen men uit de Bijbelverhalen trekt. De bril die men op heeft is wel erg bepalend voor wat men ziet of wil zien. Zou dat in onze tijd anders zijn? Weten we wel wat voor soort bril wij nu opzetten? En hoe erg is dat?

Nu gaat het bij deze zaken niet alleen maar om ernstige theologische of ethische zaken. Het gaat bijvoorbeeld ook om het schoonheidsideaal. Zo kan men zich afvragen hoe we ons de kleine Mozes moeten voorstellen. Er staat namelijk in Exodus 2:2 dat zijn moeder hem mooi (Hebreeus: *tov*) vond. Wat moet je daarbij denken? Is dat niet iets wat iedere moeder van haar kind vindt? Of zit er meer achter?

Het is intrigerend wat er in kinderbijbels allemaal van gemaakt wordt. Een kleine bloemlezing: 'zo'n lief kereltje', 'heel mooi, wonderlijk mooi voor zo'n klein ding', 'een mooi krullekopje met lieve ogen', 'een allerliefste babietje met roze wangetjes en een grappig klein neusje', 'zijn mooie, gave lichaam, zijn prachtige voetjes, de fijne vingertjes, het welgevormde hoofdje, de heldere ogen, die zo zuiver waren als de luchten boven Egypte' (geciteerd door Houtman op blz. 271-272). Een andere herverteller schrijft dat de moeder aan het jongetje ziet 'dat de Heere iets bijzonders met hem voorheeft' (p. 300).

Het is heerlijk en ook wel leerzaam om zo te grasduinen in dit boek, dat ook nog eens een groot aantal afbeeldingen (waaronder enkele heel fraaie in kleur) bevat. Natuurlijk konden niet alle Bijbelverhalen uitgebreid behandeld worden. Er is gekozen naast het genoemde verhaal rond de geboorte van Mozes in Exodus 2 voor het verhaal van de dood van Mozes in Deuteronomium 34, het verhaal van de zon die stil stond in Jozua 10 en voor het verhaal van verscheurende berinnen in 2 Koningen 2. Over hoe Jezus er uitgezien zou hebben, laat deze oudtestamenticus zich niet uit. Dat lijkt me verstandig.

Cees Houtman, *Bijbelse geschiedenis herverteld: Woord en Beeld – Vraag en Antwoord* (Uitgeverij Groen, Heerenveen), 617 blz., € 29,95.

(Deze afbeelding werd er in het CW bij geplaatst)